

Handläggare
Gunilla Meurling

Datum
2017-11-13

Diarienummer
KSN-2016-2620

Kommunstyrelsen

Utredning av omställning till ekologisk produktion vid Jälla Egendom

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslås besluta

att ställa om lantbruket vid Jälla egendom till ekologiskt certifierad mjölkproduktion, lammproduktion och växtodling,

att omställningen av lantbruket till ekologisk produktion ska påbörjas under 2018 med målet att produktionen är certifierad vid utgången av 2020,

att uppdra till kommunledningskontoret att återkomma till kommunstyrelsen under 2018 med plan och kostnader för den fortsatta omställningen, samt

att produktionen vid Jälla ska användas till kommunens behov av livsmedel i enlighet med landsbygdsprogrammets handlingsplan.

Ärendet

I mål och budget 2016 gav kommunfullmäktige ett uppdrag till kommunstyrelsen att utreda möjligheten för omställning till ekologisk produktion vid Jälla egendom. I den handlingsplan som beslutades i samband med antagandet av Landsbygdsprogrammet i januari 2017 gavs kommunstyrelsen uppdraget att undersöka möjligheten att ge Jällaskolan en större roll som en större producent av betesdjur och närproducerad mat till de kommunala verksamheterna.

Förutsättningarna för att ställa om lantbruket vid Jälla till ekologisk produktion har undersökts i en utredning. Två konsultrapporter kring förutsättningar och omställningskostnader har tagits fram inom utredningen, i **bilaga**. Utredningen har också beaktat påverkan på naturbruksutbildningen på Jällagymnasiet vid en omläggning och möjligheten att försörja kommunens verksamheter med livsmedel från Jälla.

Beredning

Ärendet har beretts av kommunledningskontoret i samverkan med stadsbyggnadsförvaltningen, utbildningsförvaltningen och stiftelsen för Jälla egendom.

Föredragning

I Jälla nordost om Uppsala har det kommunala Jällagymnasiet en naturbruksutbildning som omfattar exempelvis djurvård, lant- och skogsbruk. Naturbruksutbildningen har omkring 130 elever. Förutom gymnasieutbildning, gymnasiesärskola och yrkesintroduktionsprogram (för personer som saknar gymnasiebehörighet), bedrivs också vuxenutbildning och utbildning för nyanlända. Alla med viss inriktning inom naturbruk.

Utbildningarna bedrivs i lokaler som ägs av Uppsala kommun och Jälla Egendom, en stiftelse som förutom att bedriva utbildning på uppdrag av utbildningsnämnden bedriver näringsverksamhet i form av skogs- och jordbruk på egendomen. Uppsala kommun är förvaltare av stiftelsen och äger marken som upplåts för stiftelsens skogs- och jordbruk. Stiftelsen styrs av en delegation vars ledamöter utses av fullmäktige. Delegationen har till uppgift att förvalta egendomen åt Uppsala kommun på sätt som är förenligt med stiftelsens stadgar och övrigt vad kommunfullmäktige beslutat om vad avser reglementen och riktlinjer.

Stiftelsen Jälla Egendom brukar i dagsläget 400 hektar (ha). 42 ha är naturbetesmarker, 50 ha används som bete på åkermark, 293 ha är växtodling och 15 ha är skydds-zoner och permanenta trädor. Stiftelsen bedriver ett konventionellt jordbruk med hög miljöprofil. Mjölkproduktionen är basen i verksamheten med 130 kor och egen uppfödning av nya mjölkkor. De flesta tjurkalvar säljs men omkring ett femtontal har behållits under de senaste åren för att födas upp och slaktas för köken på Jälla och Ekebyskolan. På gården finns även en fårbesättning på drygt 35 tackor och 12 hästar. Ekologiskt certifierad växtodling på ca 50 ha har bedrivits tidigare men avslutades på grund av ändrade prioriteringar.

Det ekologiska lantbruket växer i utbredning i Sverige och utgjorde 18 procent år 2016. Efterfrågan är stor på svenska ekologiska livsmedel inte minst från offentlig sektor. Uppsala kommun har en hög ambition inom ekologiska livsmedel med målet 100 procent ekologiska livsmedelsinköp till år 2023. Regionalt, i den regionala utvecklingsstrategin, finns mål om ökat produktionsvärde för det ekologiska lantbruket med 200 procent till 2030 (basår 2013) En regional handlingsplan håller på att tas fram i bred samverkan. Regeringen har mål om att 30 procent av den svenska jordbruksmarken ska utgöras av ekologisk produktion år 2030.

En omställning till ekologisk produktion vid Jälla stärker kommunens miljöarbete i stort och ger Jälla en mer framträdande roll i pågående satsningar på en hållbar livsmedelsproduktion i regionen tillsammans med näringslivet, forskning och innovationsstödjande organisationer. Ur utbildningssynpunkt kommer eleverna ges utökade kunskaper om hållbara naturbruksmetoder vilket efterfrågas för att bedriva ett miljövänligt jordbruk både inom konventionell och ekologisk produktion.

Ekologisk omställning

Med en omställning till ekologisk mjölkproduktion, lammproduktion och växtodling ställs huvuddelen av produktionen vid lantbruket om till ekologiskt.

Utredningen har visat att en ekologisk omläggning med bibehållen besättningsstorlek på 130 mjölkkor är mest lönsamt och kommer innebära mindre förändringar i arbetskraftsbehov än vid minskat antal mjölkkor. För en besättning om 130 kor i ekologisk produktion behövs en ny bevattningsanläggning och en damm för att säkerställa ökad betestillväxt på den begränsade åkerareal som finns i anslutning till ladugården. Både den gamla och nya ladugården behöver anpassas för att kunna användas i ekologisk produktion. Med en mer omfattande ombyggnation möjliggörs för att behålla fler ungdjur för köttproduktion.

Kostnaderna för omställning till ekologisk mjölkproduktion och lammproduktion samt spannmålsproduktion på den areal som inte behövs till foder beräknas till sammanlagt 8 miljoner kr. Kostnaderna omfattar anläggning för ny gödsellagring och flytgödselspridare, övriga kompletteringar av maskinpark, ny lagring för spannmål, bönrost för eget proteinfoder, bevattningsanläggning och damm. Nämnade investeringar kan ske över flera år. Kostnader tillkommer för utbildning av personal, rådgivning och projektledning/samordning.

Påverkan för utbildningen

Generellt gäller att ekologisk växtodling kräver större noggrannhet för att hålla ogräs och skadeangrepp i schack med god växtplanering och tajming i mekanisk bearbetning. Konsekvenserna blir större av exempelvis misslyckad jordbearbetning eller försenad vallskörd. Sårbarheten i stort ökar också vid ogynnsamt väder vilket kan påverka lönsamheten. En övrig risk är att arbetstoppar mellan olika arbetsmoment sammanfaller till större del än vad som sker idag.

Farhågor som lyfts under möten med lärare på naturbruksgymnasiet rör främst elevernas deltagande i gårdsdriften. Elever genomför idag många arbetsmoment i driften och behöver få kunna misslyckas. Med ekologisk produktion finns risk att dessa misslyckanden blir mer kostsamma. Lärare ser även en risk att utbildningen kan mista en viktig kvalitetsaspekt som idag är erfarenhet av tröskning (skörd med skördetröska). Eleverna uppskattar den delen i utbildningen. Även arbetsgivare uppskattar erfarenheten vid anställning då en skördetröska är en dyr investering och erfarenhet minskar riskerna för kostsamma fel i hantering.

I beredningen har kontakter tagits med andra naturbruksgymnasier som ställt om till ekologiskt. Sötåsen naturbruksgymnasium drivs av Västra Götalandsregionen och ställde om till ekologiskt i slutet på 1990-talet. Skolan upplever inte problem med minskad trösktid. En möjlighet är att köpa in en del av mjölkornas vallfoder från andra gårdar så att större areal tröskgrödor kan odlas. KRAV-certifiering kräver att minst 60 procent av fodret ska komma från den egna gården. I utredningen har det räknats med att Jälla ska vara självförsörjande på vallfoder och därmed minskar antal trösktimmar med 30-40 procent.

Gymnasi utbildningen i naturbruk kommer även i framtiden lära ut både ekologiska och konventionella produktionssätt med skillnaden att det lantbruk som eleverna får möjlighet att

öva på i skolan är ekologiskt. Erfarenheter från ekologisk produktion ger eleverna goda förutsättningar att arbeta inom såväl ett konventionellt som ett ekologiskt lantbruk. Utöver deltagande i driften på Jälla ingår APL, arbetsplatsförlagt lärande, på andra gårdar. Praktikplatserna kan vara både ekologiska och konventionella.

Jällas roll i kommunens livsmedelsförsörjning

Med omställning till ekologisk produktion enligt förslaget kan Jälla leverera en stor del av kommunens behov av mjölk och en del av behovet av nötkött, spannmål och raps. För detta behövs överenskommelser med etablerade förädlingsaktörer i området för att kunna ta tillbaka förädlad produktion till kommunen.

Andra utvecklingsmöjligheter inom befintlig produktionsinriktning är ökad uppfödning av nöt för leverans till kommunen. Anläggning av ytterligare lagerutrymmen på gården skulle möjliggöra att även befintlig produktion av ärter och åkerbönor kan levereras de till kommunala köken.

Ytterligare steg skulle kunna tas genom att diversifiera nuvarande produktion till att omfatta exempelvis slaktkyckling, ägg, rotfrukter och grönsaker. Innan en framtida satsning på att diversifiera och utöka produktionen är det viktigt att undersöka huruvida det finns andra gårdar i närheten som skulle kunna leverera de aktuella varorna till kommunen. Istället för att konkurrera med dessa producenter kan det vara intressant att inleda ett samarbete där dessa ingår som leverantörer.

Ekonomiska konsekvenser

I Mål och budget för 2018 finns 2 miljoner kronor avsatta till kommunstyrelsen för ekologisk omställning vid Jälla. Medlen tas i anspråk för att inleda omställning enligt föreliggande förslag.

Kommunledningskontoret föreslås återkomma med plan och kostnader för den fortsatta omställningen under 2018.

Kommunledningskontoret

Joachim Danielsson
Stadsdirektör

Christoffer Nilsson
Chef kommunledningskontoret